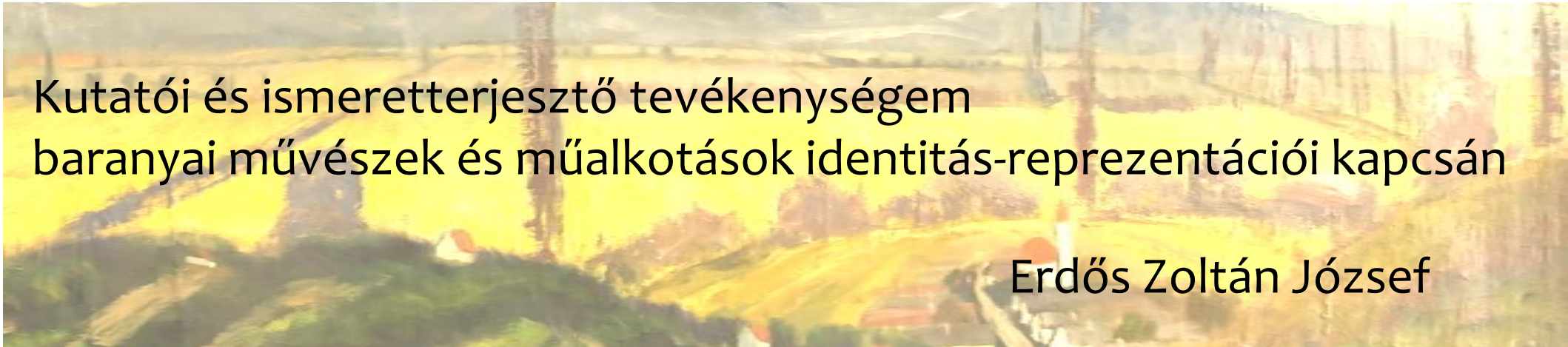

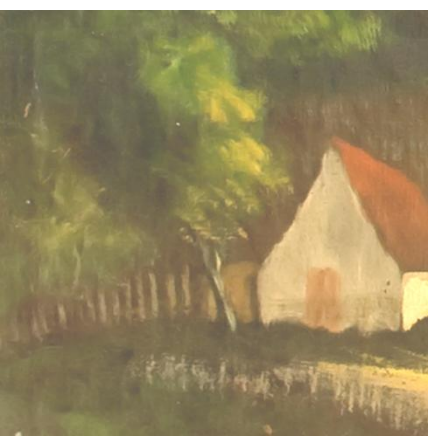
Az otthon megalkotása

A lokális identitás elemei és alakzatai
három dél-baranyai festőművész életművében

Kutatói és ismeretterjesztő tevékenységem
baranyai művészek és műalkotások identitás-reprezentációi kapcsán

Erdős Zoltán József

Virányi Endre:
Palkonya a Fekete-hegyről (1957)

Célkitűzés

Baranyában a 20. század során a legismertebb, nemzetközi hírű művészek mellett számos olyan alkotó, olyan kismester élt és dolgozott, akik tehetségük és képzettségük ellenére nem váltak főállású művésszé, kenyerüket jobbra pedagógusként keresték, csak lazán vagy sehogy sem kötődtek művészi csoportosulásokhoz. Így alig kerültek be a kortárs művészet vérkeringésébe és később a nemzeti kánonba.

E kismesterek közül három alkotó, Virányi Endre, Haraszti Pál és Simon Béla életművét szeretném monografikus szinten feldolgozni az ösztöndíjas időszakban – pótolva a mindeddig el nem készült nagyobb ívű szintéziseket.

Virányi, Haraszti és Simon életpályája több párhuzamosságot mutat; talán ennek is köszönhető, hogy jól ismerték egymást, és többször szerepeltek közös kiállításon. Ez indokolja és teszi lehetővé munkásságuk párhuzamos feldolgozását, egy sajátos szempontra fókuszálva. Arra keresem a választ, hogy hogyan, milyen technikai és kompozíciós megoldásokkal, milyen hangvételen jelenítették meg Baranya tájait, városait, történeti örökségét, hogyan élték meg és ábrázolták az otthonukhoz, Baranyához kötődésüket.

Virányi Endre: Villányi-
kövesdi pincék (1975)

Haraszti Pál: Népnevelő
a parasztok között

Simon Béla: Szőlő-
hegyi barátok (1965)

Három festőművész Dél-Baranyából

„Virányi Endre Villányban él... Műveit ez a táj és az itt élő emberek ihlették. Képeinek hitelét a motívumok őszinte átélése, humanizmusát pedig az emberi lépték határozza meg ... kialakítja baranyai formanyelvét talán úgy, mint eddig senki más.”

Takács József, 1993

„Simon Béla művészete a Dunántúl festői hagyományán érlelődött. Az európai képzőművészet nagy stíluskorszakainak tapasztalata ... elnémult a közvetlen környezet, a baranyai élet közelségében.”

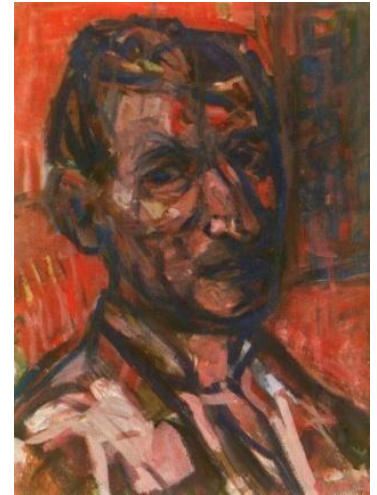
Hárs Éva, 1970

Haraszti Pál „korai művészetében naturalista és realista jegyeket találunk, s egyfajta sötét tónust, amely képeit többnyire jellemezte. Ormánsági örökség ez nála. Vázlatok, pannó-részletek tanúskodnak arról, hogy több ízben is megpróbálta már azt az Ormánságot vászonra vinni. Haraszti helyesen látja a ma Ormánságának lényegét és a holnapba vezető utat.”

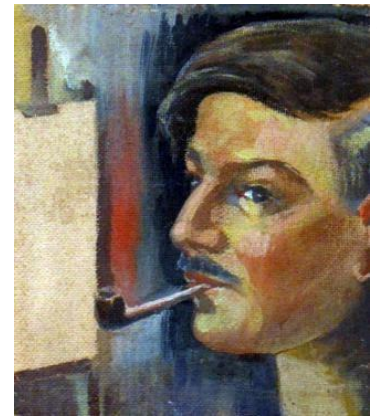
Harmat Imre, 1962

Virányi Endre:
Önarckép (1959)

Simon Béla:
Önarckép

Haraszti Pál:
Önarckép pipával

A munka előzményei

A 2026–2029 közötti évekre vállalt munka az előző évtized elméleti és módszertani szempontból is megalapozott kutatásaira épül:

1. elmélyülten foglalkoztam a kutatás fókuszában lévő három festőművész életművével, feltártam a vonatkozó forrásbázist, és tisztáztam néhány alapvető módszertani kérdést;
2. több dolgozatban vizsgáltam – jelen munka tágabb kontextusát tekintve – Baranya természeti és történeti örökségének 19–20. századi képzőművészeti reprezentációit;
3. a munka koncepcionális háttérét pedig helyi örökség, emlékezet és identitás összefüggéseinek vizsgálata jelenti, melyet több áttekintő és esettanulmányban dolgoztam fel.

Kezdő lépések: módszertani reflexiók és forráskutatás

A munka módszertani előfeltevéseit előadásban mutattam be és bocsátottam szakmai vitára:

- Örökség és identitás három baranyai festő életművében. Módszertani felvetések egy kutatási program kezdetén. Elhangzott a *Pillanatképek Baranya megye helytörténetéből*, 6. című konferencián a pécsi Vármegyeházán, 2024. december 4-én

A módszeres kutatómunka megkezdésének feltétele a forrásbázis teljességre törekvő feltárása. A három alkotó életművével kapcsolatos dokumentumokat egy-egy bibliográfiában dolgoztam fel, melyek tartalmazzák a vonatkozó szaktanulmányok, kiállítási katalógusok, kritikák, sajtóanyagok adatait és online elérhetőségét, valamint a fellelhető, legalább említésekből ismert alkotások jegyzékét.

A megelőző munka során összegyűjtött képanyagot újabb, magántulajdonba került alkotásokkal egészítettem ki, melyek felkutatásához a helyi sajtóban megjelent felhívással kértem a baranyaiak segítségét:

- Kismesterek nyomában Baranyában. [HetedHéthatár](#), 2025. május 26.

Virányi Endre

munkáit villányi lokálpatriótaként gyerekkorom óta ismerem. A művész hagyatékának fellelhető darabjait nagyrészt a helyiek segítségével kutattam fel, az életművet több feldolgozásban és kiállításon mutattam be a nagyközönségnek.

Kismonográfia:

- [Virányi Endre \(1906–1996\)](#). Határokön Túli Magyarországért Alapítvány, Pécs, 2016. (ISBN 978-9-631-24694-0) 100 p.

Kisebb ismeretterjesztő írások:

- Virányi Endre. *Rólunk Van Szó*, 9(1997): 6. sz. 4.
- Virányi Endre festőművész. *Villányi Hírek*, 11(2017): 6. sz. 8-10.
- A műhelytől a művészetig. Egy baranyai festőművész pályakezdése Erdélyben. [Élet és Tudomány](#), 79(2024): 51-52. sz. 1622-1624.
- Egy ismeretlen festmény Virányi Endre életművéből. *Villányi Hírmondó*, 19(2025): 12. sz. 14.

Bibliográfia:

- [Virányi Endre festőművész munkásságának bibliográfiája \(1933–2024\)](#). Pécs, 2025. 29 p.

Előadás:

- [Virányi Endre, Villány és Arad festőművésze](#). Rendhagyó tanórák a Villányi Általános Iskolában, 2025. december 12.

Kiállítások:

- 2009. október • Mozsgó, községi könyvtár (a Határon Túli Magyarok XVIII. Fesztiválja keretében)
- 2012. május • Pécs, Pannon Magyar Ház
- 2016. április • Villány, Kiállítótér (életmű-kiállítás)
- 2020. szeptember • [Pécs, Tudásközpont](#)

Simon Béla

pályájával és életművével kapcsolatos előzetes adatgyűjtés lezártnak tekinthető. Az életmű bibliográfiájának javított és kiegészített változata 2024 őszén készült el:

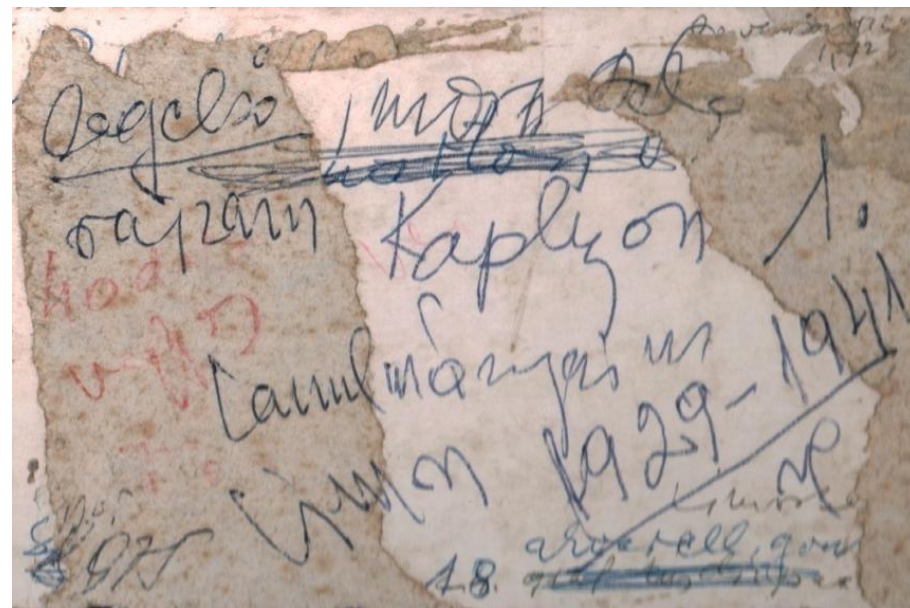
- [Simon Béla festőművész munkásságának bibliográfiája \(1928–2021\)](#). Pécs, 2024. 97 p.

Simon Béla pályakezdéséről és alsószentmártoni évtizedének egyik legfontosabb alkotásáról egy-egy kisebb közleményt publikáltam:

- Simon Béla festménye Alsószentmártonról. [CSGYK Blog](#), 2024. március 23.
- Simon Béla, egy baranyai festőművész erdélyi ifjúsága. [Könyvtári HírZengő](#), 8(2024): 4. sz. 13-14.

Az életmű egy kis szeletét kamarakiállításon mutattuk be Pécssett:

- 2024. november – december • *Itthon Baranyában. Talált képek Simon Béla hagyatékából*
A kiállítást Aknai Tamás művészettörténész nyitotta meg, az eseményről beszámolt a [Pécs TV](#) és a [Pannon TV](#).

Haraszti Pál

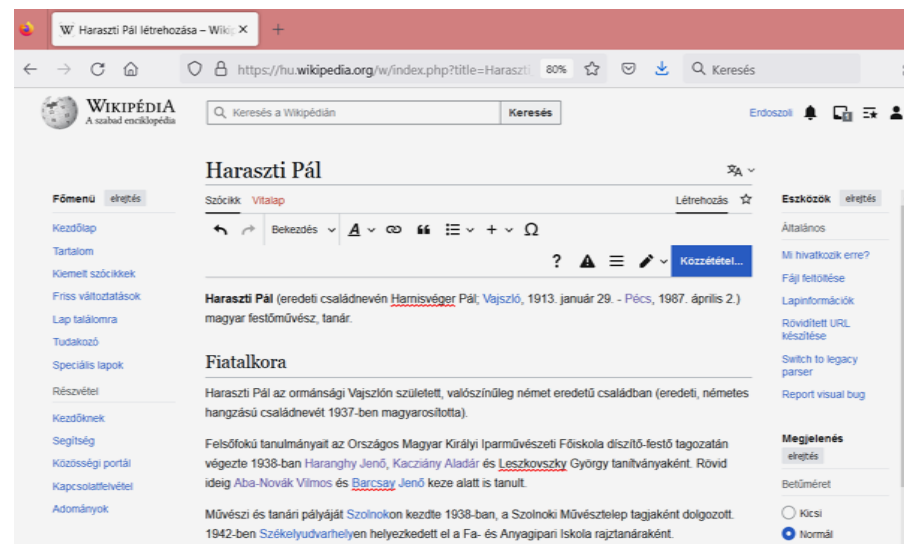
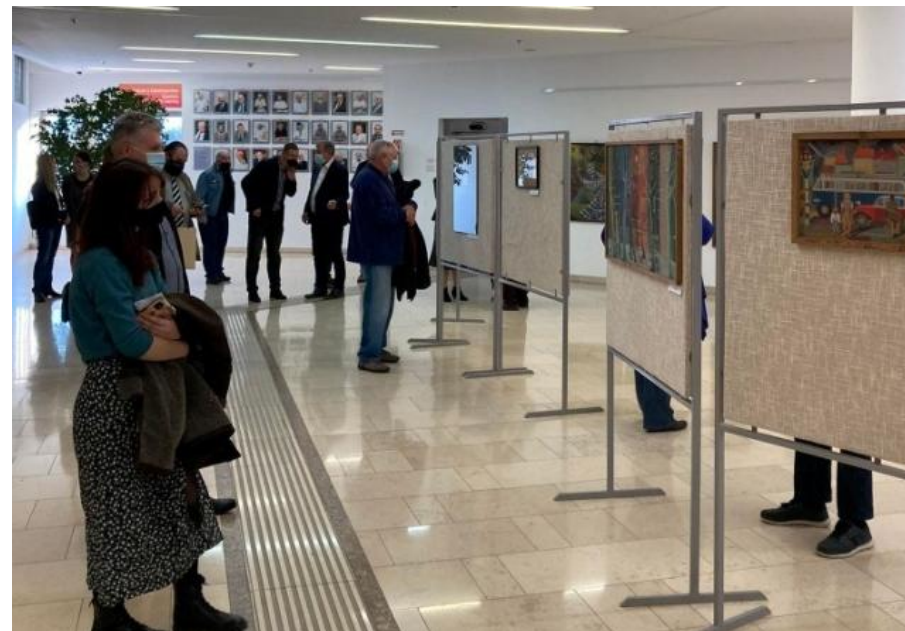
életművével egy pécsi konferencia és a hozzá kapcsolódó kiállítás szervezése kapcsán ismerkedtem meg:

- 2021. november – december • Pécs, Tudásközpont (a *Pécs-Baranya évszázadai* 6. országos helyismereti konferencia társrendezvényeként)

Az anyag összeállítása, rendezése során számos adatot és forrászöveget gyűjtöttem Haraszti Pálról, melynek eredményeként 2025 elején véglegesítettem az életmű bibliográfiáját:

- [*Haraszti Pál festőművész munkásságának bibliográfiája \(1938–2024\)*](#). Pécs, 2025. 29 p.

A művész fiatalkorát, pályakezdésének éveit a gyér források és a nagyon kisszámú ismert korai alkotás alapján kíséreltem meg rekonstruálni. A dolgozat elsősorban helyi érdeklődésre tart számot, ismeretterjesztő formában, jegyzetapparátus nélkül jelenik meg.

A baranyai táj és történelmi örökség

19–20. századi művészi megformálásaival az utóbbi tíz év során több előadásban és kisebb dolgozatban foglalkoztam, elsősorban három korszakra – a reformkorra, a két világháború közti időszakra és a szocializmus évtizedeire – vonatkozóan.

Közlemények és ismeretterjesztő írások:

- Egy 19. századi festmény Villányról. *Villányi Hírek*, 10(2016): 3. sz. 16.
- Soltra Elemér metszete a Villányi Pincegazdaságról. *Villányi Hírek*, 11(2017): 1. sz. 7–8.
- Baranya a reformkor hajnalán. [Könyvtári HírZengő](#), 6(2022): 1. sz. 9.
- Baranya történelmi öröksége. Négy tucat rézkarc három jubileumi albumból, 1965–1980. [Újkor.hu](#), 2024. február 3.
- Természet, sokszínűség, történelem. Az első mohácsi művésztelep. [Élet és Tudomány](#), 80(2025): 36. sz. 1170-1173.

Előadások:

- Baranya történelmi öröksége. Négy tucat rézkarc három jubileumi albumból, 1965–1980. [Elhangzott](#) a *Pillanatképek Baranya megye helytörténetéből*, 5. című konferencián a pécsi Pannon Magyar Házban, 2024. január 31-én
- Örökségek öröksége. A siklói Pécs-Baranyai Képtár. [Elhangzott](#) a *Kulturális örökség, helyi identitás* című országos konferencián a Pannon Magyar Házban, 2026. március 26-án

Kiállítások:

- 2023. október • *Baranya történelmi öröksége*. Kiállítás a pécsi Tudásközpontban (a *Pécs-Baranya évszázadai*, 8. című országos helyismereti konferencia társrendezvényeként)
- 2026. április • *Baranyai képek*. Pandur József festőművész – tanár kiállítása a Pannon Magyar Házban

Örökség, emlékezet és helyi identitás

összefüggéseit, elméleti háttérét 2016 óta számos előadásban, tanulmányban és közleményben vizsgáltam, egy-egy esettanulmány szintjén.

A lehetséges baranyai identitás elemeiről egyéves primer kutatás alapján egy [tanulmányt](#) és [kisebb közleményt](#) készítettem.

A történeti örökség köréből elemeztem többek között a nagyharsányi [ördögszántás mondájának](#) három évszázados szöveghagyományát, a siklói [Štiljanović-hagyomány](#) szerb és magyar történetírói kontextusait, a [török hódolt-ság helynevekben](#) megőrződött emlékezetét és [a Tenkes kapitánya](#) mint „kitalált hagyomány” identitásformáló szerepét.

Az előző tíz évben készült historiográfiai és emlékezet-történeti dolgozatok várhatóan 2026 folyamán tanulmánykötetben is megjelennek. Jelenleg a szövegek kiegészítése és javítása, lektorálásra való előkészítése zajlik.

Az egyes előadások és tanulmányok egy nagyobb ívű kutatási program elemei, melyről a Pécs TV riportere 2022 decemberében készített [beszélgetést](#) velem.

Pécs-Baranya évszázadai 7. - Országos helyismereti konferencia - Pécs (2022.11.18.) - Szerkesztett

Csorba Győző Könyvtár
jibe.com/watch?v=ttQ28vychH0g

Feliratkozás

0 0 Megosztás Mentés

Névjegy

ERDŐS Zoltán József (Siklós, 1984)

Végzettségem:

- történész PhD ([védés: 2022](#), a fokozat odaítélése: 2023)
- okleveles informatikus könyvtáros (2019)
- történelem és filozófia szakos bölcsész és tanár (2008)

Munkahelyem és beosztásom:

- egyetemi adjunktus,
PTE BTK HFMI Művelődéstudományi Tanszék

Fő kutatási területem:

- Baranya történeti öröksége, emlékezet-történet és helyi identitás
- a nemzettudat kora újkori kezdetei, politikai gondolkodás és társadalmi nyilvánosság a kora újkori Magyarországon és Erdélyben.

Teljes publikációs jegyzékem elérhető az [MTMT](#) adatbázisában.

Dolgozataim hozzáférhetőek a [REAL](#), az [Academia](#) és a [ResearchGate](#) repozitóriumokban, valamint olvashatóak a [Magyar Elektronikus Könyvtárban](#).

